

# COLLOQUIA 2/2011.

KAKO POUČAVATI O IZGRAĐIVANJU EUROPE U VRIJEME INTEGRACIJE ZEMALJA  
EUROPSKOG JUGOISTOKA? STAJALIŠTA EUROPSKIH POVJESNIČARA



**FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU  
ODSJEK ZA POVIJEST**

**VELEPOSLANSTVO SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE U HRVATSKOJ**

**VELEPOSLANSTVO FRANCUSKE REPUBLIKE U HRVATSKOJ  
FRANCUSKI INSTITUT U ZAGREBU**

Sveučilište u Zagrebu  
Filozofski fakultet  
Odsjek za povijest

Veleposlanstvo Savezne Republike Njemačke u Hrvatskoj

Veleposlanstvo Francuske Republike u Hrvatskoj  
Francuski institut u Zagrebu

*Znanstveni kolokvij*

**KAKO POUČAVATI O  
IZGRAĐIVANJU EUROPE  
U VRIJEME INTEGRACIJE  
ZEMALJA EUROPSKOG  
JUGOISTOKA?**

**Stajališta europskih povjesničara**

Zagreb

četvrtak i petak, 24. i 25. studenog 2011. godine

Velika dvorana Sveučilišta u Zagrebu  
Zvonimirova 8/III, 10000 Zagreb

Financijsku potporu za održavanje znanstvenog kolokvija  
KAKO POUČAVATI O IZGRAĐIVANJU EUROPE U VRIJEME  
INTEGRACIJE ZEMALJA EUROPSKOG JUGOISTOKA?

osigurali su

Veleposlanstvo Savezne Republike Njemačke u Hrvatskoj

Veleposlanstvo Francuske Republike u Hrvatskoj

Programme « Fonds d'Alembert »

Siemens Hrvatska

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Znanstveni projekt „Triplex Confinium. Hrvatska višegraničja u  
euromediterranskom kontekstu“



Sveučilište u Zagrebu  
Filozofski fakultet



Veleposlanstvo  
Savezne Republike Njemačke  
u Zagrebu

# KAKO POUČAVATI O IZGRAĐIVANJU EUROPE U VRIJEME INTEGRACIJE ZEMALJA EUROPSKOG JUGOISTOKA? *STAJALIŠTA EUROPSKIH POVJESNIČARA*

PROGRAM RADA  
SAŽECI PRIOPĆENJA  
ŽIVOTOPISI  
SUDIONICI  
DODATAK

 **FF press**

Zagreb 2011.

## **PRIPREMNI ODBOR**

**VELEPOSLANSTVO SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE U HRVATSKOJ**

**Daniela Scheetz**

voditeljica Odjela za kulturu

**VELEPOSLANSTVO FRANCUSKE REPUBLIKE U HRVATSKOJ  
FRANCUSKI INSTITUT U ZAGREBU**

**Jean-Marc Cassam Chenaï**

savjetnik za kulturnu suradnju i kulturne djelatnosti  
ravnatelj Francuskog instituta

**Jasna Bas**

ataše za znanstvenu i sveučilišnu suradnju

**ODSJEK ZA POVIJEST FILOZOFSKOG FAKULTETA  
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

**prof. dr. sc. Damir Agičić**

pročelnik Odsjeka za povijest i  
predstojnik Zavoda za hrvatsku povijest

**dr. sc. Snježana Koren**

viši predavač metodike nastave povijesti

**prof. dr. sc. Drago Roksandić**

predstojnik Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe

**Zrinka Borovečki**

apsolventica diplomskog studija povijesti i germanistike na  
Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

**Ivana Krizmanić**

apsolventica diplomskog studija povijesti i romanistike na  
Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

## O OVOM KOLOKVIJU

O bjelodanjivanje tri sveska njemačko-francuskih udžbenika povijesti rezultat je više od petnaest godina zajedničkog rada u Francuskoj i Njemačkoj. Suradnjom većeg broja stručnjaka, napose povjesničara, istraživača i profesora povijesti te predstavnika različitih državnih tijela s obje strane njemačko-francuske granice i, što je posebno važno, stručnjaka iz francuskog nakladnika Nathan te njemačkog Klett, realizirani su srednjoškolski udžbenici namijenjeni za korištenje u obje zemlje. Primjerenom pedagoškom i metodičkom obradom najnovijih spoznaja o njemačkoj i francuskoj povijesti u europskom i svjetskom obzorju omogućeno je đacima u obje zemlje da se odgajaju i obrazuju u tradiciji „isprepletenih povijesti“ (*des histoires imbriquées, miteinander verflochtene Geschichtsverläufe*), odnosno, u tradiciji povijesti na dva jezika i „u dva glasa“ (*mit zwei Stimmen*, tj., *à deux voix*).

Riječ je o originalnosti postupka i udžbeničkim inovacijama koje zavrđuju biti stručno predstavljene i raspravljene u hrvatskoj javnosti. Kada je o ovom kolokviju riječ, radi se o potrebi da hrvatska javnost sasluša francuske i njemačke stručnjake koji su na različite načine doprinosili i doprinose ovom projektu. Radi se i o nužnosti čuti one hrvatske, bosanskohercegovačke, slovenske i srpske stručnjake koji se osjećaju pozvanima iznijeti svoja mišljenja o ovim udžbenicima, ali, još i više, o komparativnohistorijskim i inter- i transkulturnim problemima nacionalne, pa zašto ne, i transnacionalne nastave povijesti na europskom Jugoistoku. Radi se o potrebi čuti što njemački i francuski stručnjaci o tome misle, tim više što i njihovi udžbenici otvaraju brojna pitanja jugoistočnoeuropskih baština u europskom kontekstu.

Ipak, na ovom će kolokviju biti najvažnije kritički raspraviti pristupe i metode korištene u pisanju spomenutih udžbenika te iskustva u njihovoj primjeni s obje strane rijeke Rajne. Ostaje otvoreno pitanje može li ovo iskustvo nadahnuti povjesničare zemalja Jugoistočne Europe.

U tom je smislu cilj ovog kolokvija propitati:

- temeljne probleme koncepata francusko-njemačkih udžbenika povijesti na razmeđu historijskih objašnjenja i kulturnih razumijevanja;
- pedagošku razradu komparativnih, inter- i transkulturnih pristupa sadržajima udžbenika;
- načine razrade zajedničkog pristupa temeljnim temama;
- kriterije izbora i strukturiranja sadržaja udžbenika;
- francusko-njemačke/njemačko-francuske interkulturene potencijale udžbenika;
- europske transkulturne vrijednosti i njihovu primjenu.

# PROGRAM RADA

*Četvrtak, 24. studenoga 2011.*

Rad kolokvija simultano će se prevoditi  
na hrvatski, francuski i njemački jezik!

**9.00 – 9.30. Dolazak i prijava sudionika**

**9.30 – 10.00. Otvaranje kolokvija**

Prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš, rektor Sveučilišta u Zagrebu

Dr. Bernd Fischer, veleposlanik Savezne Republike Njemačke

Jérôme Pasquier, veleposlanik Francuske Republike

**10.15 – 13.00. OKRUGLI STOL 1.**

**Izgrađivanje Europe i francusko-njemačko pomirenje:**

**Udžbenik europske povijesti i njegovi francuski i njemački autori**

*(Moderator: Božo Repe, Sveučilište u Ljubljani)*

**10.15 – 11.20. Priopćenja**

Dominique Borne (Europski institut za religijske znanosti, Pariz)

Peter Geiss (Sveučilište u Wuppertalu)

Étienne François (Slobodno sveučilište u Berlinu)

Benoît Falaize (Sveučilište u Cergy-Pontoiseu)

**11.20 – 11.30. Pauza za kavu**

**11.30 – 12.00. Priopćenja**

Kaspar Maase (Sveučilište Ludwiga Uhlanda u Tübingenu)

Gabriele Grosse (Francusko-njemački licej u Bucu/Versailles)

**12.00 – 13.00. Rasprava**

**13.00 – 14.30. Pauza za ručak**

**14.30 – 18.00. OKRUGLI STOL 2.**

**Stajališta povjesničara jugoistočne Europe o nacionalnim i regionalnim doprinosima europskoj povijesti**

*(Moderator: Étienne François, Slobodno sveučilište u Berlinu)*

**14.30 – 15.50. Priopćenja**

Božo Repe (Sveučilište u Ljubljani)

Husnija Kamberović (Istorijski institut i Univerzitet u Sarajevu)



Dubravka Stojanović (Univerzitet u Beogradu)

Marko Šuica (Univerzitet u Beogradu)

15.50 – 16.20. Rasprava

16.20 – 16.35. Pauza za kavu

16.35 – 17.15. Priopćenja

Snježana Koren (Sveučilište u Zagrebu)

Damir Agičić (Sveučilište u Zagrebu)

Drago Roksandić (Sveučilište u Zagrebu)

17.15 – 18.00. Rasprava i završne opservacije

*Petak, 25. studenog 2011.*

09.00 – 11.00: OKRUGLI STOL 3.

Kako poučavati europsku povijest u vrijeme integracije u Europsku uniju?

*(Moderator: Drago Roksandić, Sveučilište u Zagrebu)*

Damir Agičić (Sveučilište u Zagrebu)

Dominique Borne (Europski institut za religijske znanosti, Pariz)

Benoît Falaize (Sveučilište u Cergy-Pontoiseu)

Étienne François (Slobodno sveučilište u Berlinu)

Peter Geiss (Sveučilište u Wuppertalu)

Gabriele Grosse (Francusko-njemački licej u Bucu/Versailles)

Željko Holjevac (Sveučilište u Zagrebu)

Husnija Kamberović (Istorijski institut i Univerzitet u Sarajevu)

Snježana Koren (Sveučilište u Zagrebu)

Kaspar Maase (Sveučilište Ludwiga Uhlanda u Tübingenu)

Hrvoje Petrić (Sveučilište u Zagrebu)

Božo Repe (Sveučilište u Ljubljani)

Dubravka Stojanović (Univerzitet u Beogradu)

Marko Šuica (Univerzitet u Beogradu)

11.00 – 11.15: Zaključak rada Okruglog stola 3 i završetak rada kolokvija

**KAKO POUČAVATI O IZGRAĐIVANJU EUROPE  
U VRIJEME INTEGRACIJE ZEMALJA  
EUROPSKOG JUGOISTOKA?  
*STAJALIŠTA EUROPSKIH POVJESNIČARA***

SAŽECI PRIOPĆENJA



*Damir Agičić*

## **Učiti i poučavati o povijesti susjeda i drugih – pitanje obrazovanja i stručnog usavršavanja nastavnika povijesti o regionalnim i europskim povijesnim procesima**

Pitanje formiranja nastavnika povijesti, i u stručnom odnosno znanstvenom (historiografskom) i u metodičko-didaktičkom polju, a potom i pitanje njihova permanentnog stručnog usavršavanja i informiranja o novim znanstvenim dosezima, kao i metodičkim i didaktičkim inovacijama od neobične je važnosti. Danas se u Hrvatskoj povijest može studirati na osam, odnosno devet različitih studija, i svi odreda imaju i nastavnička usmjerenja. Na većini fakulteta na kojima se obrazuju budući nastavnici povijesti određena se pozornost posvećuje poučavanju regionalne, mnogo više europske povijesti, ali se u radu na znanstvenim istraživanjima regionalne povijesti pomalo posustaje. Izuzetaka naravno ima, spomenimo samo neke znanstvene projekte na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i njihovo uključivanje u nastavni proces, napose na diplomskoj razini studija. Kad se promatra stručno usavršavanje nastavnika povijesti, dakle njihovo upoznavanje s rezultatima historiografije i novim metodičko-didaktičkim dosezima u poučavanju regionalne povijesti, kao i u uvođenju interkulturalnih i multikulturalnih pristupa, posustajanje je još izraženije. Fakultetski odsjeci uglavnom su izgubili mjesto koje su nekad imali kad su u pitanju stručno usavršavanje nastavnika, u vrijeme kad su postojala samo dva takva odsjeka u Hrvatskoj – u Zagrebu i Zadru. Politiku i rad na stručnom usavršavanju posve samostalno vode savjetnici za nastavu povijesti iz državne Agencije za odgoj i obrazovanje, a njihova suradnja s najvećim povijesnim odsjekom, onim na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gotovo i ne postoji.

Jedan od važnih elemenata koje bi bilo dobro ugraditi u pripremu za poučavanje o povijesti susjeda (i drugih) jest terenska nastava i međusobni posjeti studenata različitim mjestima sjećanja. Primjerice, nedavno je na Rabu pokrenuta jedna inicijativa koja može biti zanimljiva za slovenske studente i nastavnike povijesti, odnosno za hrvatsko-slovensko-talijansku suradnju na polju poučavanja novije povijesti: *Kampor – polje sjećanja*. Ako bi se tomu pridodao i Goli otok, takva bi se suradnja na poučavanju o teškim iskustvima novije povijesti mogla proširiti i na Srbiju i Crnu Goru te Bosnu i Her-

cegovinu. Naravno da ne treba učiti (i poučavati) samo o bolnim mjestima zajedničke prošlosti – valjalo bi posjećivati i mjesta suradnje i sjećanja na dobrosusjedske odnose.

S druge strane, čini mi se da bi bilo vrlo korisno organizirati povremene seminare stručnog usavršavanja nastavnika iz različitih zemalja naše regije, na kojima bi se mogle dobiti obavijesti o najnovijim kretanjima u historiografijama, kao i o različitim metodičko-didaktičkim pitanjima. Na takvim bi seminarima osim domaćih stručnjaka svakako bilo dobro da sudjeluju i strani znanstvenici i didaktičari. Primjer takvih skupova jesu hrvatsko-srpski susreti „Dijalog povjesničara/istoričara“, ili pak izraelsko-palestinski seminari u Braunschweigu. Jasno je kako takvo što nije moguće bez iskrenog i svestranog uključivanja ministarstava obrazovanja (i/ili znanosti) u regiji, kao i različitih međunarodnih fondova. Organizacija skupova s većim brojem sudionika, usto i domaćih i stranih eksperata, zahtjevna je i skupa, ali dugoročno ima smisla – vjerujem da bi takvi skupovi pripomogli smanjivanju nerazumijevanja među susjednim narodima u jugoistočnoj Europi i utjecali na lakše uključivanje regije u europske integracijske procese.

### *Dominique Borne*

#### **Nacionalne povijesti, europska povijest**

Ovim kolokvijem nastojat će se promisliti o primjenama povijesti koje bi mogle biti nositeljice mira među nacijama i ukorijenjivanja vrijednosti zajedničkih svim Europljanima. Je li francusko-njemački udžbenik sredstvo kojim bi se takvi ciljevi mogli ostvariti?

Nudimo dva prijedloga za raspravu: razmisliti prije svega o ciljevima, načinima razrade te o primjenama nacionalnih povijesti i zatim pokušati povezati te povijesti s povijesću Europe. Nacije su rođene iz sukoba koji su često istovremeno bili i unutrašnji i vanjski, no koji su se smatrali sastavnim dijelovima poretka stvari i vremena. Nakon mračnog razdoblja monarhizma ili imperijalizma uslijedila su vremena kada su nacije slomile rešetke „tamnice naroda“ i uzele sudbinu u svoje ruke. Nacionalna pripovijest služila je, a služi i danas, kao opravdanje oslobodilačkih pokreta: ta pripovijest u istome po-

kretu omogućuje susret skupine ljudi – „naroda“ – sa zajedničkim teritorijem i često jezikom. Taj je susret počivao još u vremenu početaka koji su ocrtavali neizbježnu sudbinu. Pripovijest je i kroz stoljeća održavala trajnost jednog „nacionalnog bića“. Ove su tvrdnje, usprkos nekim jednoglasnim i bratskim „proljećima naroda“, bile raširene u kontekstu često agresivnih zahtjeva prema susjednim narodima. Nacionalne pripovijesti pisane su, kao što se i još uvijek pišu, u agresivnosti sukoba. Međutim, privilegirano prenošenje nacionalnih pripovijesti odvija se u školi. Ondje one poprimaju oblik istinskog nacionalnog romana koji nije jasno razrađen u povijesnim radionicama i koji, izgrađen u političkom sukobu, usađuje militantnu, ponekad i ratničku viziju domoljubnih vrijednosti. Stoga je potrebno obnavljanje svake nacionalne povijesti, ne kako bi se odbacili smisleni ili povezani elementi, već da bi se pokazalo kako povijest čine raznolikost, slučajnost i razilaženja.

Pristup koji mi predlažemo omogućuje ustanoviti da, bez obzira na nasilje suprotnosti među nacijama, te nacije dijele mnoge povijesne trenutke. Ti trenuci ponekad su dio zajedničkog sjećanja, a ponekad su razmatrani na različite načine. U svakom slučaju, posredstvom Europe izbjegli bi se bezizlazni sukobi. Slijedom toga, europski povjesničari nastoje istaknuti istinsku europsku povijest Europe. Nasilno sučeljavanje suprotstavljenih nacionalnih sjećanja bit će relativizirano odabirom druge, a ne isključivo nacionalne pripadnosti te priznanjem da i drugi sudjeluju u povijesti koja se odvija na stupnju različitom od onog nacionalnog.

### *Étienne François*

#### **Francusko-njemački udžbenik povijesti: rezultati napredovanja**

Skromne prodajne brojke udžbenika za prvi razred, njegovo neizravno korištenje te oprez većine nastavnika ne bi se trebali olako shvaćati. Oni su zapravo znak da iskustvo francusko-njemačkog udžbenika povijesti zasad nije uspjelo uvjeriti ciljane osobe. Posvećeni prije svega dobroj pripremi za maturu, nastavnici i učenici obiju zemalja primjećuju „dodatnu vrijednost“ ovog udžbenika u dvjema sastavnicama: stjecanju razvijenijeg znanja o povijesti i kulturi susjedne zemlje te europskom proširenju u perspektivi komparativne

i pluralističke povijesti, što je neka vrsta besplatnog luksuza koji ne jamči bolju ocjenu na završnom ispitu. To će se zasigurno promijeniti ukoliko se s obje strane Rajne poduzmu ozbiljniji naponi prema snažnijoj suradnji i boljem usklađivanju programa.

Konačno, ostaje otvoreno pitanje europskog proširenja „modela“ predstavljenog u francusko-njemačkom udžbeniku povijesti. Ovaj je udžbenik europski, kako u stvarnosti, tako i u svojem krajnjem cilju. No znači li to nužno da će za ostvarenje europskog udžbenika biti dovoljno tek prijeći s bilateralne na multilateralnu suradnju? Samo iskustvo francusko-njemačkog udžbenika dovodi takvo što u pitanje. Za ostvarenje udžbenika s dimenzijama jednog prosječnog udžbenika, istovremeno ostavljajući više prostora za povijest susjedne zemlje, potrebni su bili rezovi – otuda neugodni učinci iskrivljavanja: prostor dodijeljen Velikoj Britaniji u udžbeniku za prvi razred bio je mnogo ograničeniji od onoga dodijeljenog Njemačkoj, premda je, objektivno gledano, uloga Velike Britanije u europskoj i svjetskoj povijesti 19. stoljeća važnija od uloge Njemačke. U trilateralnom ili kvadrilateralnom udžbeniku ti učinci iskrivljavanja postali bi takvima da se njima više ne bi moglo ovladati. Da bi se s bilateralnog pristupa prešlo na multilateralni, potrebno je, vrlo vjerojatno, napustiti formulu korištenu za francusko-njemački udžbenik te razmisliti o drugim rješenjima. Ona će se provesti kroz bolje usklađivanje programa u različitim europskim zemljama, jačanje razmjena između nastavnika te kroz zajedničko razvijanje određenog broja standarda koji će se naći u nacionalnim programima i udžbenicima. Međutim, prije nego li do toga dođe, zasigurno će trebati puno vremena. U konačnici, francusko-njemački udžbenik bit će možda nadmašen. No, ovaj će korak biti neophodan jer je u ovome trenutku još uvijek daleko od rezultata koje možemo očekivati.

*Peter Geiss*

## **Nacionalni narativi na provjeri. Njemačko-francuski udžbenik povijesti**

Školski udžbenik iz povijesti „Histoire/Geschichte“ počiva na inicijativi Njemačko-francuskog parlamenta mladih. U povodu 40. obljetnice Elizejskog

ugovora iz 1963. sudionici su 23. siječnja 2003. potaknuli „uvođenje udžbenika iz povijesti istog sadržaja za obje zemlje kako bi se otklonile predrasude nastale neznanjem“. Inicijativu parlamenta mladih prihvatile su vlade Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike. Bilateralna radna skupina dobila je zadatak da izradi okvirni koncept te da znanstveno prati projekt. Na tim je temeljima od 2005. do 2011. njemačko-francuski izdavački tandem (izdavač Ernst Klett iz Stuttgarta i Leipziga te Editions Nathan iz Pariza) s dvonacionalnim timom autora i izdavača radio na ostvarenju nauma. Nastalo je djelo u tri sveska koje egzemplarnim odabirom razmatra razvojne smjernice europske povijesti od atenske demokracije do sadašnjosti.

Kao njemački suizdavač i suautor udžbenika u svom prilogu želim razmotriti poteškoće i prilike dvonacionalnih suradnji na području povijesno-političkog obrazovanja. U sklopu suradnje na projektu zajedno sam s francuskim kolegama stekao dojam da povezivanje različitih didaktičkih i historiografskih tradicija nastave povijesti u obje zemlje omogućuje uzajamno upotpunjavanje i oplodivanje nacionalnih kultura nastave. Pritom su od posebnog značaja multiperspektivna promatranja obrazaca tumačenja i iskustava koja su obilježila društvene percepcije u oba naroda i koja su djelovala poticajno („njemačko-francuska promjena perspektive“).

*Gabriele Grosse*

## **Njemačko-francuski povijesni udžbenik kao sinteza dvije kulture nastave**

Njemačko-francuski povijesni udžbenik predstavlja nastavno pomagalo koje može biti uvršteno u njemačke i francuske škole, jednako kao i u nacionalne povijesne udžbenike. Nije ograničen na dvojezičnu nastavu. Inicijativa za njegovo sastavljanje potekla je od Njemačko-francuskog parlamenta mladih, koji je zasjedao 2003. godine povodom 40. godišnjice potpisivanja Elizejskog ugovora, čiji su potpisnici bili francuski predsjednik Charles de Gaulle i njemački kancelar Konrad Adenauer. Ideju je provela država, ali ne radi se o službenom povijesnom udžbeniku.

Udžbenik ne obrađuje samo njemačku i francusku povijest, nego je uklapa u europsku i svjetsku povijest. Nadilazi nacionalnu perspektivu i ocrtava



se time što se u njemu prožimlju njemačka i francuska kultura nastave. Već je i školski sustav različit, jer francuskoj *Lycée* (licej) tek djelomično odgovara njemačka *Gymnasium* (gimnazija). Nasuprot jednom jedinom nacionalnom nastavnom planu u Francuskoj nalazi se 16 različitih nastavnih planova u Njemačkoj, po jedan za svaku saveznu pokrajinu. Za njemačko-francuski povijesni udžbenik morao se, dakle, naći konsenzus.

Pri listanju svezaka u oko upadaju slikovni materijal kao i brojne karte: to je uobičajeno u francuskoj tradiciji školskih udžbenika. Objasnjeno je i sastavljanje „disertacije“ uobičajene u Francuskoj. Istovremeno udžbenik sadrži i postavljanje zadataka koje su svakome njemačkom školarcu uobičajeni: zahtjevi za grupnim radom ili postavljanjem pitanja, koje učenike ohrabruju za samostalno istraživanje. Tako se francuska nastava povijesti usmjerena na nastavnika susreće s njemačkom tradicijom koja daje mnogo prostora interaktivnosti.

Daljnji izazov bio je prijevod i objašnjavanje pojmova koji su slični u oba jezika, ali imaju različito značenje ili izazivaju različite asocijacije. Kao primjer upućujem na pojam „nacija“ ili na takozvane Paragrafe o krivnji u Versajskom mirovnom ugovoru.

Kod učenika ovo je nastavno pomagalo naišlo na pozitivan odjek. Oni cijene preglednu strukturu koja ga čini upotrebljivim. Oni daju povjerenje udžbeniku kojeg su sastavili autori iz dvije zemlje. U njihovim očima to jamči veću objektivnost.

*Željko Holjevac*

### **Natjecanje učenica i učenika kao oblik kreativne motivacije u nastavi povijesti**

Natjecanje učenika/ca je pravilima određen postupak iskazivanja sposobnosti, vještina i znanja učenika/ca pisanim ili usmenim oblicima, pojedinačno ili u skupini. U Republici Hrvatskoj natjecanje iz povijesti ima nekoliko razina: školsku, županijsku i državnu. Na natjecanju sudjeluju učenici/e koji/e se kao pojedinci ili članovi skupine ističu znanjem, vještinama ili sposobnostima u skladu s programom/ pravilima pojedinog natjecanja ili smotre.

Natjecati se mogu redoviti učenici/e osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u skladu s načelom slobode izbora svakog učenika/ce. Pod istim uvjetima na natjecanjima mogu sudjelovati i učenici/ce s posebnim potrebama, kojima organizator natjecanja mora osigurati primjerene tehničke uvjete za sudjelovanje.

Svrha je natjecanja iz povijesti: a) predstavljanje rezultata rada, znanja, vještina, sposobnosti i kompetencija učenika/ca i njihovih mentora/ica na određenom području i b) poticanje i kreativno motiviranje na sudjelovanje te međusobno natjecanje učenika/ca i natjecanje učenika/ca sa samim sobom.

Organizator natjecanja je resorno Ministarstvo, odnosno Agencija za odgoj i obrazovanje. Natjecanja provode školska i županijska povjerenstva, te Državno povjerenstvo. Članovi povjerenstava mogu biti samo stručne i odgovorne osobe koje će aktivno i savjesno sudjelovati u radu povjerenstva. Državno povjerenstvo čine znanstvenici i nastavnici koji rade u školama.

Sudjelovanje na svim razinama natjecanja proizlazi iz školskog programa i izvannastavnog rada koji se provodi tijekom školske godine i sastavni je dio godišnjega plana i programa rada škole. Natjecanje iz povijesti organizira se u dvije kategorije: a) *pisana provjera znanja u osnovnoj i srednjoj školi* i b) *samostalni istraživački radovi u srednjoj školi*. Kriteriji za prosudbu uspješnosti natjecatelja precizirani su u Katalogu natjecanja kojim su instrumenti za procjenu razrađeni tako da omogućuju usporedivost rezultata i minimaliziraju subjektivnost ispitivača. Pitanja na pisanoj provjeri znanja sastavljaju se na temelju važećih udžbenika, a na državnom natjecanju traži se i dodatna literatura. Pitanja moraju biti jednoznačna, razumljiva, napisana hrvatskim standardnim jezikom. Na temelju posebnog zahtjeva koji se upućuje Agenciji za odgoj i obrazovanje, natjecanje se organizira i na jeziku i pismu nacionalne manjine učenika/ce koji/a sudjeluje.

Kriteriji za vrednovanje samostalnih istraživačkih radova jesu: oblikovanje pisanog rada, odabir teme i istraživačkog pitanja, određivanje ciljeva i metodologije, znanje i razumijevanje povijesnih sadržaja, analiza i argumentacija, interpretacije, korištenje povijesnih izvora, interdisciplinarnost, povijesni kontekst (lokalni, nacionalni, regionalni, europski i/ili svjetski) i zaključivanje. Kriteriji za vrednovanje prezentacije i obrane samostalnih istraživačkih radova jesu: sadržaj i struktura izlaganja, način izlaganja, korištenje medija i odgovori na pitanja prosudbenog povjerenstva.

Kod sastavljanja pitanja za testove europska i svjetska povijest je u odnosu na nacionalnu u omjeru 40:60. U samostalnim istraživačkim radovima povijesni je kontekst (ne samo lokalni i nacionalni, nego i europski i/ili svjetski) važan element ocjene razine izvedbe svake pojedine obrađene teme.

*Husnija Kamberović*

### **Bosna i Hercegovina između Istoka i Zapada – interpretacija bosanskohercegovačke povijesti osmanskog i austrougarskog razdoblja**

U ovom izlaganju ću se fokusirati na položaj Bosne i Hercegovine u dvije imperije: Osmanskom Carstvu (1463-1878) i Habsburškoj Monarhiji (1878-1918) kroz analizu administrativnog ustrojstva i interpretacije u znanstvenim publikacijama i udžbenicima. Pratit ću na koji način se mijenjala interpretativna slika položaja Bosne i Hercegovine u okvirima tih carstava, te kako se to manifestiralo u razumijevanju Bosne i Hercegovine kod pojedinih nacionalnih skupina.

Riječ je o položaju Bosne i Hercegovine u dva različita carstva, ali u okviru kojih je Bosna i Hercegovina sačuvala svoju administrativnu cjelovitost i posebnost koja se pojavljivala kao argument za tezu o neprekinutom kontinuitetu bosanskohercegovačke državnosti. Međutim, s obzirom da se radilo o „istočnom“ i „zapadnom“ carstvu, interpretacija je također bila različita, uz napomenu da su u jugoslavenskom razdoblju (1918-1990) oba razdoblja predstavljana kao doba stranih uprava. Ta se slika počela u znanstvenim krugovima dovoditi u pitanje tokom 1970-ih godina, kada su vođene znanstvene rasprave na znanstvenim skupovima (primjer je skup 1978 održan na Ilidži kod Sarajeva), ali se slika u udžbenicima nije mijenjala.

Raspadom Jugoslavije mijenja se i odnos prema tome i to ne samo u znanstvenim raspravama nego i u udžbenicima. Među Bošnjacima se stvara slika o Osmanskom Carstvu kao o „našem carstvu“, dok se Habsburška Monarhija doživljava kao okupacijska sila, a položaj Bosne i Hercegovine se sve češće počinje karakterizirati kao položaj kolonije. S druge strane, među bosanskohercegovačkim Hrvatima se o Habsburškoj Monarhiji stvara sli-

ka „našeg carstva“, a među bosanskohercegovačkim Srbima oba su carstva igrala negativnu povijesnu ulogu (ovdje se Jugoslavija pojavljuje kao jedino valjan državni okvir).

Taj odnos prema Osmanskom Carstvu i Habsburškoj Monarhiji, kao i prema Jugoslaviji, i danas se pojavljuje kao važna tačka prijepora u znanstvenim krugovima i udžbenicima povijesti u Bosni i Hercegovini. Najdalje se otišlo u reinterpretaciji položaja Bosne i Hercegovine u osmansko doba.

*Snježana Koren*

### **Nastava povijesti i politike povijesti: iskustva poučavanja povijesti u 20. i 21. stoljeću između nacionalističkih događajnica i multiperspektivnih projekata**

Za nastavu povijesti u Hrvatskoj tijekom 20. stoljeća bilo je karakteristično da su se sadržaji poučavanja mijenjali u više navrata, dok je istovremeno postojao izrazit kontinuitet u metodološkim pretpostavkama i pristupima, kao i u načinu na koji se percipira(la) svrha nastave povijesti. U vrijeme svojeg rođenja u 19. stoljeću moderna historijska znanost oblikovana je kao nacionalna znanost, a nastava povijesti kao nacionalni predmet, pa su tako i u zajedničku jugoslavensku državu uneseni već oblikovani nacionalni narativi. Istovremeno se od nastanka države mogu pratiti naponi za pisanjem zajedničke jugoslavenske povijesti – najozbiljniji takav pokušaj učinjen je potkraj 1940-ih i početkom 1950-ih godina izradom *Historije naroda Jugoslavije* koja je započela kao projekt izrade zajedničkog jugoslavenskog srednjoškolskog udžbenika nacionalne povijesti. Ovaj je projekt predstavljao primjer dogovorne povijesti koja je s jedne strane trebala ponuditi korisnicima stjecanje znanja o povijesti i kulturi svih jugoslavenskih naroda sa snažno naglašenim poveznicama i dodirnim točkama, a s druge strane osigurati zaseban prikaz povijesti svakog od jugoslavenskih naroda. Istovremeno je ovaj projekt otvorio niz pitanja (kako obraditi teme o kojima nije postojao konsenzus, kako se nositi s pritužbama da pojedinim nacionalnim povijestima nije posvećeno dovoljno prostora itd.), a u konačnici je njegov utjecaj na nastavu povijesti ostao ograničen. Istraživanja provedena u 1980-ima pokazala su

snažan etnocentrizam u udžbenicima svih jugoslavenskih republika, kao i nepostojanje zajedničke jezgre u nastavnim programima.

Nakon 1990. tekao je suprotan proces: povijesti bivših sunarodnjaka u velikoj su mjeri reducirane u korist nacionalne (hrvatske) povijesti, dok se identitet oblikovao naglašavanjem razlika i međusobnih sukoba. Mučni i krvavi raspad Jugoslavije dodatno je pridonio radikalizaciji narativa: podupiranje procesa izgradnje nacije i države dobilo je prioritet nad nužnim pedagoškim reformama nastave povijesti, a udžbenici su nudili snažnu nacionalnu perspektivu koja se gradila na negativnoj slici „drugoga“. Komparativna istraživanja provedena na regionalnoj razini pokazala su da se brojne teme iz zajedničke prošlosti – u rasponu od srednjovjekovne do suvremene povijesti, s težištem na prikazima Drugoga svjetskog rata – tumače na konfliktan način. Udžbenički i programski narativi nadalje su se percipirali kao službeni tekstovi iza kojih stoji autoritet države, odnosno tekstovi kojima se prenose službena tumačenja i obvezujuća značenja prošlosti. Njihova je svrha bila poslužiti ne samo kao izvor znanja za učenike i nastavnike, već i kao repozitorij „pravilnih“ tumačenja prošlosti te kao ključno sredstvo za „orijentaciju“ u sadašnjosti.

Pojava udžbeničkog pluralizma u drugoj polovici 1990-ih u Hrvatskoj je predstavljala određeni odmak od takvog pristupa i u sadržajnom i u metodičkom pogledu, ali je istovremeno dovela do razlika u udžbeničkim narativima koji su potaknuli snažne javne polemike o sadržaju udžbenika povijesti, osobito kada je u pitanju poučavanje ratova u 1990-ima. No, otvorenim ostaje pitanje koliko su ovakve rasprave kvalitativno pridonijele promišljanju o drugačijem konceptu poučavanja povijesti: posljednjih godina nastava povijesti bila je opterećena mnogim i često konfliktnim očekivanjima, zbog čega je bilo teško postići konsenzus između različitih gledišta o njezinoj svrsi i ciljevima. Stoga je opći smjer razvoja ovog predmeta ostao ambivalentan, nejasan i nadalje u određenoj mjeri podvrgnut političkim i individualnim utjecajima. Posljednjih nekoliko godina to se osobito iskazivalo kroz polemike o poučavanju ratova u 1990-ima, što jasno ilustrira političko značenje koje se i nadalje pridaje ovom predmetu.

Istovremeno su se odvijali različiti regionalni projekti čiji je cilj bio prevladati ovakve uske nacionalne perspektive i ponuditi multiperspektivna viđenja zajedničke povijesti. Recepcija dopunskih nastavnih materijala proizašlih iz tih projekata pokazala je da postoji prostor za suradnju, ali i snažan

otpor pokušajima unošenja multiperspektivnih tumačenja prošlosti. Iako tek ostaje vidjeti kakav će u konačnici biti utjecaj ovakvih inicijativa, one su ipak intenzivirale regionalnu kooperaciju ne samo među akademskim povjesničarima, već i među nastavnicima povijesti, što bi u budućnosti moglo imati izravniji utjecaj na svakodnevnu nastavnu praksu.

### *Kaspar Maase*

#### **Kako učiniti uvjerljivim transnacionalni pogled na vlastitu povijest?**

Kako učiniti uvjerljivim transnacionalni pogled na vlastitu povijest? Ovo priopćenje dokazuje da je komparativno bavljenje poviješću „nacionalnih“ popularnih kultura (u smislu moderne komercijalne kulture) za to vrlo prikladno – i to kroz promatranje dviju razina: onih radova, tekstova, praksi zabava i uživanja te onih debata o tim razvojjima koje su nerijetko vrlo emocionalne i prožete strahom od prodora stranaca. Kao primjer služe iskustva autora s temom francusko-njemačkih povijesnih udžbenika.

Popularna kultura (masovna književnost, film, zabavna glazba, sport na televiziji itd.) pokazivala je u obje zemlje već u 19. stoljeću bitna zajednička obilježja nastala kao proizvod internacionalnog i interkontinentalnog transfere. Iz današnje perspektive to doduše nije vodilo homogenizaciji; obje zemlje razvile su u dotično vrijeme specifičnu mješavinu „uvezenog“ i onog što vrijedi kao vlastito. Isto vrijedi i za reakcije na procese kulturne globalizacije i prožimanja. Postojala su izražena zajednička transnacionalna obilježja poput agresivnog tematiziranja „amerikanizacije“ kao problema, posebno u međuratnom periodu. Istovremeno su pak konjunktura i akcentuacije kritike u Njemačkoj i Francuskoj bile određene posebnostima nacionalne povijesti, kulturne samorazumljivosti elita i konkretnih iskustava 20. stoljeća. Još i danas postoje znatne razlike u razmatranju i procjeni. U Francuskoj su vidno kritičniji spram internacionalizacije popularne kulture; istovremeno u oba društva diskurs elita, svakodnevna svijest i znanost tretiraju kulturnu globalizaciju krajnje različito.

Internacionalizirana popularna kultura je u međuvremenu postala nada-  
leko, nesumnjivo i ponajčešće afektivno pozitivno ocijenjeni dio današnje

kulture/kulture mladih. To se čini dobrom pretpostavkom za diskusiju o kompleksnim zapletajima, promatranima kao nacionalno specifičnima ili postnacionalno percipiranim fenomenima i za raspravljanje o povijesti nacionalnih kontroverzi oko masovne kulture (s visokim udjelom transnacionalnih zajedničkih obilježja) kao i historijskom razvoju sve do današnjih nazora. Iz toga proizlazi impuls za nadilaženjem nacionalnih gledišta i za propitivanjem mogućih transnacionalnih kvaliteta popularne kulture. Ipak, s konceptima poput globalizacije ili transnacionalnosti ne ukidaju se nacionalno različite perspektive, nego se prenose u jedan drugi okvir. Tako da se danas njemački i francuski pogled na globalizaciju manje podudaraju nego u međuratnom razdoblju! Školski udžbenik treba prihvatiti podudarne kao i suprotne pozicije i pokušati diskutirati o njima u transnacionalnoj perspektivi. Pritom se uči da je i danas ta perspektiva drugačije shvaćena u Francuskoj nego u Njemačkoj. Didaktički, francusko-njemački povijesni udžbenik poseže za „klasičnim“ formatom sabiranja višeglasnih izvora i njihove prezentacije s ciljano otvorenim pitanjima i radnim zadacima u nastavi.

### ***Hrvoje Petrić***

## **Ekohistorija i nastava povijesti na europskom Jugoistoku**

Ekohistorija (*environmental history, histoire de l'environnement, Umweltgeschichte*) u posljednjih desetak godina na velika vrata ulazi u povijesnu znanost na jugoistoku Europe. Prva ekohistorijska konferencija je u organizaciji međunarodnog istraživačkog projekta „Triplex Confinium“ održana u Zadru 2000. godine, a pet godina kasnije je pokrenut i znanstveni časopis *Ekonomska i ekohistorija*. Godine 2003. nastava iz ekohistorije počela se izvoditi na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izvan Sveučilišta u Zagrebu, nigdje u postjugoslavenskim državama još uvijek se ne izvodi nastava iz ekohistorije, a od drugih država jugoistočne Europe sveučilišna nastava iz ekohistorije počela se 2009. izvoditi na atenskom sveučilištu u Grčkoj. Na žalost, za razliku od Njemačke ili baltičkih država, u državama europskog jugoistoka ekohistorijski nastavni sadržaji još uvijek nisu našli svoje mjesto u udžbenicima za osnovne i srednje škole.

Republika Hrvatska je jadranska/sredozemna zemlja, Dinarske Alpe čine ju dijelom alpskog svijeta, a Panonija i rijeka Dunav, čijem slivu pripada ogromna većina hrvatskih rijeka čine Hrvatsku jednom od zemalja srednjo- i jugoistočnoeuropske jezgre. Time je Hrvatska ekohistorijski vrlo složena zemlja, ali i zemlja raznovrsnih europskih ekohistorijskih susretišta.

Predstojeće promjene nastavnog programa u gimnazijama i srednjim školama u Republici Hrvatskoj otvaraju mogućnost za implementaciju ekohistorijskih sadržaja u udžbenike povijesti, što bi zasigurno trebalo doprinijeti modernizaciji nastave povijesti. Time bi se mogao promijeniti ne samo kut gledanja nego i način poučavanja. Ukoliko se u tome uspije, hrvatski bi primjer mogao biti koristan i za druge države europskog Jugoistoka.

### *Božo Repe*

## **Konflikt povijesti, politike i pamćenja na primjeru raspada Jugoslavije i osamostaljenja Slovenije te njegov utjecaj na povijest u školama**

U Sloveniji je konflikt povijesti, politike i pamćenja već poduže vrijeme izražen, pogotovo oko pitanja osamostaljenja. Osamostaljenje se, inače paradoksalno, prikazuje kao središnja konsenzusna točka slovenske povijesti, koja je, za razliku od Drugog svjetskog rata, ujedinila sve Slovence. To je zapravo najveća točka podjela i manipulacija. Uzrok se može naći u tome što u slovenskoj politici još uvijek prevladava generacija istinskih i pretpostavljenih osamostalitelja pa se u odnosu na taj čin definira aktualna „moralno-politička besprijeekornost“ i zasluge za osamostaljenje vide kao jedan od temeljnih oruđa za osvajanje ili zadržavanje vlasti.

Povijesna interpretacija priznaje da Slovenija – sve do druge polovice osamdesetih godina 20. stoljeća – nije imala nacionalne programe koji bi težili k samostalnoj državi. Na odlazak iz Jugoslavije Sloveniju su, dakle, natjerale okolnosti i sve veći raskorak s razvijenim državama, a u prvom redu nemogućnost da se Jugoslavija demokratizira, modernizira i osigura nacionalna prava svojim narodima. Ostvarenju toga presudno su doprinijele prije svega međunarodne promjene, a tek nakon toga unutrašnja volja. U Sloveniji se – čak i u dijelu historiografije – uspostavio potpuno drugačiji



pogled. Radi se o povijesnom konstruktumu prema kojem su Slovenci imali svoju državu već u ranom srednjem vijeku (tzv. Karantaniju) koju su prevlašću Germana izgubili i nakon toga stoljećima žudjeli za vlastitom državom. Jugoslavija je u tom kontekstu bila samo privremeno rješenje u određenom povijesnom trenutku, a uzrok za slovensko osamostaljenje je u tome, kao što je napisao jedan od istaknutijih slovenskih povjesničara, da „socijalna, gospodarska, kulturna i politička struktura slovenskog naroda nije udruživa sa strukturom drugih jugoslavenskih naroda“.

Pomoću isticanja odabranih tema, izborom povjesničara koji ih interpretiraju, autobiografijama, sjećanjima i prikazima pojedinih političara, televizijskim prijenosima proslava ili izvještavanju o istima, angažiranjem loše obrazovanih prijekornih ili ideološki usmjerenih novinara, u Sloveniji je stvorena specifična „povijesna svijest“, koja se temelji na antijugoslavenstvu i antikomunizmu, iako je najviše generiraju oni koju su u svojim mladim godinama bili vrući pobornici i štovatelji prošlog režima i jugoslavenstva, a onda su se istim mentalitetom, ali promijenjenim ideološkim predznakom, pozicionirali u slovenskoj politici. Zadnjih dvadeset godina pokazuje da je novodobni medijski utjecaj, naročito nakon izdizanja medija na Internetu, vrlo učinkovit za oblikovanje povijesnog sjećanja i da jako nadmašuje „klasične“ utjecaje, kao što su učitelji, škola, udžbenici, stručne i znanstvene knjige, a pod taj utjecaj je potpao i značajan dio historiografije. Relativno uravnotežen, faktografski potkovan pogled na nekadašnju zajedničku državu, njen raspad i slovensko osamostaljenje nalazio se u školskim programima i udžbenicima, koji su s naporom dostignuti za vrijeme liberalnih vlada u devedesetim godinama, a prije par godina, za vrijeme desne vlade, bio je na brzini i na silu promijenjen, ali i inače je vrijeme od osamostaljenja jako podvrgnuto opisanoj političko-medijskoj interpretaciji.

### *Drago Roksanđić*

#### **Zašto su (ne)mogući hrvatsko-srpski udžbenici povijesti?**

Ratni raspad SFR Jugoslavije ostavio je mnoštvo pitanja međusobnih odnosa među njezinim državama-sljednicama otvorenima, a tome će tako zasigurno

biti u dugom vremenskom trajanju. Neovisno o tome što „život ide dalje“ pa se mnogo toga mijenja u odnosima među ljudima i državama „postjugoslavenskog“ prostora, naročito u obzoru euroatlanskih integracijskih procesa – neovisno o svim neizvjesnostima bilo koje naravi – dovoljno je ne gubiti iz vida činjenicu da Hrvatska i Srbija jedna drugu optužuju za genocid pa da i najveći optimisti glede budućnosti hrvatsko-srpskih/srpsko-hrvatskih odnosa ustuknu kada je riječ o zajedničkom “ovladavanju prošlošću” u bilo kojoj formi. Udžbenička je pritom nužno na zadnjem mjestu.

Politička volja, koliko god bila važna, ne može biti presudna u jednom takvome hipotetičkom projektu. Francusko-njemački udžbenik povijesti za razdoblje poslije 1945. godine sadržava etničku kartu SFR Jugoslavije iz koje se vidi da se Hrvati i Srbi etnonacionalno prožimaju u Hrvatskoj i Srbiji te u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, dakako, s Bošnjacima i Crnogorcima. Tome je tako u dugom povijesnom trajanju. Dakle, centralno je pitanje što bi uopće trebao biti predmet udžbenika. Drugo, neovisno o poimanjima (dis)kontinuiteta u hrvatskoj i srpskoj povijesti u milenijskoj perspektivi, nema hrvatske i srpske povijesti bez talijanske, mađarske i (austro)njemačke, kao ni bez tursko/osmanske itd. I s prvoga i s drugog stajališta, endogeno i egzogeno, ništa se ne može postići bez dosljedne istraživačke primjene koncepta „višegraničja“ (*multiple borderland*). Treće, jedna i druga historiografija su još vrlo oskudnih iskustava kada je riječ o komparativnohistorijskim te inter- i transkulturnim studijama, a bez njih je nemoguće učiniti bilo što što bi znanstveno bilo održivo i što bi predstavljalo održivu osnovu za izradbu takvih hipotetičkih udžbenika. Zaključno, sumirajući sva loša i dobra stručna iskustva posljednjih dvadesetak godina, za početak bi bilo vjerojatno najbolje obnoviti „Dijalog povjesničara/istoričara“, koji je njemačka Friedrich-Naumann-Stiftung uspješno podržavala i financirala cijelo desetljeće i koji je prestao postojati kada se Zaklada povukla. Možda bi nastavak rada mogao imati zajedničku podršku s francuske i njemačke strane?

*Dubravka Stojanović*

## **Da li je perspektiva u multiperspektivnosti?**

Uporedne analize udžbenika istorije u Jugoistočnoj Evropi koje su urađene u projektu Centra za demokratiju i pomirenje u Jugoistočnoj Evropi iz Soluna omogućile su nam da se upoznamo sa razlikama u tumačenju događaja iz zajedničke istorije tog regiona. Te analize pokazale su veoma drastične razlike u tumačenju događaja, razlike koje lako mogu dovesti do toga da izgleda da se radi o različitim događajima. Različite interpretacije navele su autore udžbenika i na korišćenje različitih činjenica prilikom opisivanja događaja, pa se u udžbenicima istorije često ni datumi ne slažu, jer i oni služe dokazivanju različitih teza.

Takvo stanje nastave istorije navelo je članove projekta da postave pitanje mogućnosti rada na zajedničkim nastavnim materijalima koji bi nastali radom istoričara iz svih 11 zemalja regiona i koji bi se mogli uklopiti u sve nastavne planove. Načelno je postignut dogovor da se do „konsezusne istorijske istine“ ne može i ne treba doći, već da osnovni metodološki pristup treba da bude multiperspektivnost, odnosno da knjige treba prirediti kao zbirke izvora koji će prikazati upravo različita razumevanja istih događaja u različitim zemljama.

Četiri istorijske čitanke objavljene su 2005. godine na engleskom, a od tada na još 8 jezika regiona. Kao teme izabrane su četiri bolna i kontroverzna razdoblja: Osmansko Carstvo, Nastanak nacionalnih država, Balkanski ratovi i Drugi svetski rat. Ideja je bila da se upravo na najosetljivijim periodima pokaže mogućnost zajedničkog rada istoričara, kao i mogućnost njihovog novog predstavljanja u školama. Takav pristup zahteva i novi odnos čitavog nastavnog procesa, zbog čega se organizuju seminari na kojima se nastavnici obučavaju za korišćenje tog zahtevnog materijala.

*Marko Šuica*

## **Udžbenici, obrazovni standardi i nastava istorije – perspektive za inoviranu nastavu istorije u Srbiji**

Nakon demokratskih promena u Srbiji, sprovedeno je nekoliko pokušaja reformi nastave istorije, udžbenika i njihovog prilagođavanja savremenim

edukativnim i didaktičkim trendovima. Strategija dubljeg redefinisavanja nastave istorije zavisila je od koncepta prosvetne politike koju su sprovodile različite političke opcije na vlasti. Dometi inovacija uglavnom su ograničeni na tehničko osavremenjavanje udžbenika, delimičnu rekonstrukciju nastavnih programa, nevoljno profesionalno usavršavanje nastavnika i uvođenje različitih pomoćnih nastavnih materijala, povremeno praćenih velikim kontroverzama i polemikama. Sa naglašavanjem atribucijama čuvara i graditelja nacionalnog identiteta, nastava istorije je po potrebi stavljena u prvi, ili premeštana u drugi plan. Njen nedvosmislen društveni i humanistički kapacitet potenciran i u preporukama Saveta Evrope za nastavu istorije u 21. veku, kao i preporukama za nastavu istorije u konfliktnim i post konfliktnim društvima, u Srbiji je ostao u senci politizacije u javnom mnjenju, ili unutar same struke. Sadržaj udžbenika, pa i nastave istorije uglavnom je bio oblikovan prema principima faktografske, a ne obrazovne nužnosti. Novi udžbenici koncipirani na doslovnom preuzimanju strukture nastavnih programa, u velikoj meri su kreirali tok i rezultate nastave istorije. Razumevanje istorije kao transfera jedinstvene istine sumirane kroz faktografiju, i perpetuarno memorisanje definisanog istorijskog narativa, nisu ostavljali prostora za razvijanje socijalnih, kritičkih i drugih neophodnih kompetencija. Nastavni programi iz istorije raspadom SFRJ postali su u velikoj meri etnocentrični, sa izraženom pseudopatriotskom obrazovnom ulogom, što se u krajnjoj liniji odrazilo i na sastav i koncept kako ratnih, tako i udžbenika nove generacije. Razvijani 2006. i 2007. a usvojeni tek 2010. (!) obrazovni standardi za nastavu istorije u osnovnom obrazovanju otvaraju široko polje drugačijem pristupu nastavi. Direktni ishod adekvatne primene standarda trebalo bi da budu reformisani nastavni programi, udžbenici i nastavni materijali koji bi omogućavali razvijanje različitih društvenih kompetencija imanentnih savremenom demokratskom društvu, osposobljenom za raznovrsno sagledavanje prošlosti, uvažavanje različitih kulturnih tradicija, vrednovanje istorijskih/savremenih fenomena i poštovanje ljudskih prava. U okviru ovako postavljenog koncepta otvaraju se mogućnosti uvođenja evropske dimenzije nastave posredstvom regionalnih tema. Epoha srednjeg veka bi mogla imati dovoljno integrativnog udžbeničkog i didaktičkog potencijala da se balansiranim pristupom odaberu i problematizuju regionalne, vremenski udaljene, a opet dovoljno osetljive i kontroverzne teme. Jedan od glavnih rezultata bio

bi usmeren na primenu multiperspektivnosti, suočavanje sa stereotipima, visoko mitologizovanom nacionalnom tradicijom, nacionalnim istorijskim vertikalama i reinterpetacijom prošlosti.

# ŽIVOTOPISI

## Prof. dr. sc. Damir AGIČIĆ

Rođen 1963. godine, povjesničar, redoviti profesor europske i svjetske povijesti 19. stoljeća na Filozofskom fakultetu. Kao vanjski suradnik držao nastavu na Pedagoškom fakultetu u Puli, a predavao je i na Filozofskom fakultetu u Splitu te na poslijediplomskim studijima povijesti u Zagrebu. Od 2003. predstojnik Katedre za svjetsku povijest novog vijeka. Pročelnik Odsjeka za povijest i predstojnik Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta (2004-2006 i 2011.). Od 1996. do 2008. urednik udžbenika i priručnika za nastavu povijesti u Profil Internationalu. Bio je urednik opće povijesti novog vijeka u prvim svescima *Hrvatske enciklopedije* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Od 2001. uredio je brojne knjige s područja povijesti i nastave povijesti objavljenih u izdanju Srednje Europe, Profila i FF-Pressa. Sudjelovao je na brojnim seminarima i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, ukupno na više od trideset skupova. Godine 2003. s grupom suradnika pokrenuo časopis *Povijest u nastavi*, kojemu je do 2008. bio glavni i odgovorni urednik. Od 2008. glavni je i odgovorni urednik časopisa *Historijski zbornik*. Član je međunarodnog uredništva časopisa *Historijska traganja* Instituta za istoriju u Sarajevu. Član je Predsjedništva Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Upravnog odbora Društva za hrvatsku povjesnicu i drugih strukovnih udruga.

## Dr. sc. Dominique BORNE

Dominique Borne, rođen 1939. godine, profesor povijesti, bio je gimnazijski profesor u Tunisu te u Marseilleu. Predavao je i u Bordeauxu, te u gimnaziji Henri IV. u Parizu. Od 1988. do 2005. inspektor je za nacionalno obrazovanje, predstojnik za povijest i geografiju, a zatim i za cijelo odjeljenje. Bio je predsjednik Centra Edmond Michelet u Briveu od 2001. do 2006. Trenutno je predsjednik vijeća uprave Europskog instituta za religijske znanosti i generalni izvjestitelj Znanstvenog odbora Doma povijesti Francuske. Dominique Borne bavio se istraživanjima suvremene francuske povijesti, nastave povijesti, funkcioniranja odgojno-obrazovne ustanove, sekularizma te nastave vjeronauka.

Recentna izdanja: *Povijesti Francuske*, La Documentation Photographique, 2011.; *Religije i kolonizacija* (Dominique Borne i Benoît Falaize, ur.), Les éditions de l'Atelier, 2009.; „Lica europske povijesti“ (u suradnji s Pierreom Monnetom), *Les Arpenteurs de l'Europe*, Actes Sud, 2008.; *Podučavati o istini u školi?* Zbirka „Rasprave o školi“. Armand Colin, 2007.; *Podučavati vjeronauku* (u suradnji s J.-P. Willaimeom), zbirka „Rasprave o školi“, Armand Colin

2007.; Zbirka *Prvobitne pripovijesti*, La Documentation Française, (Dominique Borne, ur.); *Pripovijesti o stvaranju* (D. B. et al.) 2008, *Božice Olimpa* (Caroline Plichon) 2009, *Odisej* (Marella Nappi) 2009, *Abraham* (Laurent Klein) 2009, *Isus* (Dominique Borne i Anna Van Den Kerchove) 2010. *Pripovijesti o smrti i onostranome* (2011). *Muhamed* (Annliese Nef i Vaness Van Renterghem) 2011.

### **Prof. dr. sc. Benoît FALAIZE**

Rođen 1963. godine u Orléansu, izvanredni je profesor na sveučilištu u Cergy-Pontoiseu, kod Versaillesa. Profesor povijesti, a diplomirao je i političku sociologiju na Sveučilištu Pariz-I Sorbonne. Magistrirao je na suvremenoj povijesti na Sveučilištu François-Rabelais u Toursu te na političkim znanostima (smjer „Međunarodni odnosi“) na Sveučilištu Pariz-I Sorbonne. Stekao je bakalaureat iz povijesti na Sveučilištu François-Rabelais u Toursu. Njegova su područja profesionalnog interesa: povijest, sjećanja i lokalna politika; odgoj, državljanstvo, sekularizam i poučavanje vjeronauka; škola i nacija; kontroverzne teme i pitanje školske javnosti; nacionalni roman; povijest poučavanja povijesti u osnovnoj školi; organizacija i priređivanje dana studija o građanskom odgoju, sekularizmu i zajedništvu; nepismenost, interkulturalnost i sekularizam. Posebno je djelatan u Nacionalnom institutu za pedagoška istraživanja u Lyonu, Centru Alain Savary (nacionalni centar resursa društvenih i odgojnih praksi) i Europskom institutu za religijske znanosti (IESR/EPHE Sorbonne). Član je uredništva europskog akademskog časopisa *Journal of Educational Media, Memory, and Society*, Berghans Journals, Velika Britanija/Institut Georg Eckert te član međunarodne mreže dopisnika švicarskog akademskog časopisa *Le Cartable de Clio* posvećenog didaktici povijesti, Antipodes, Ženeva. Njegova recentna istraživanja odnose se na temu „Škola i nacija“ („Definicija i redefinicija nacionalnog. Školski roman nacije“, Lyon, Nacionalni institut za pedagoška istraživanja, 1. travnja 2010.); “Raznolikost, mnoštvo identiteta u školi“ (Samostalno sveučilište u Barceloni, 21.-22. listopada 2010.); „Škola, nacija i imperijalne i kolonijalne dimenzije“ (Pariz, Sorbonne, 3. prosinca 2010.).

Vidjeti: <http://www.inrp.fr/manifestations/2009-2010/ecole-et-nation>.

Objavio je veliki broj knjiga i članaka.

### **Prof. dr. sc. Étienne FRANÇOIS**

Rođen 1943. godine, doktorirao je na povijesti i do 2008. predavao na sveučilištima u Nancyju, Göttingenu, Parizu, Stuttgartu i Berlinu. Vodio je Francusko povijesno izaslanstvo u Njemačkoj (1979-1986) te predsjedao Centrom Marc Bloch (francusko-njemački centar za društvene znanosti) od 1992. do 1999.

u Berlinu, čiji je ujedno i osnivač. Član je Akademije znanosti Berlin-Brandenburg, znanstvenog odbora Doma povijesti Francuske te potpredsjednik znanstvenog vijeća Povijesnog muzeja Njemačke u Berlinu. Od 2004. do 2011. bio je član upravnog odbora za izradu francusko-njemačkog udžbenika povijesti. Bavi se istraživanjima europske i njemačke povijesti od 16. stoljeća do današnjih dana, povijesti francusko-njemačkih odnosa, te europske i njemačke povijesti kulture sjećanja.

Recentna izdanja: *Dani sjećanja* (ur. s Uwe Puschner), Beck, München 2010.; *Njemačka pamćenja* (ur. s Hagen Schulze), Gallimard, Pariz 2007.; *Granica kao prostor, iskustvo i konstrukcija* (ur. s Jörg Seifarth i Bernhard Struck), Campus, Frankfurt 2007.; *Pierre Bourdieu, francusko-njemačke perspektive* (ur. s Catherine Colliot-Thélène i Gunter Gebauer), Suhrkamp, Frankfurt 2005.; *Njemačka mjesta sjećanja* (ur. s Hagen Schulze), 3 sv., Beck, München 2001. (ponovno izdanje 2009.).

### **Prof. dr. sc. Peter GEISS**

Rođen 1971. godine u Groß-Gerau kod Frankfurta na Majni. Povijest i francuski jezik studirao je od 1992. do 1998., a njemački od 1994. do 1998. godine na Sveučilištu u Tübingenu s integriranim studijskim boravkom na Sveučilištu Provence Aix-Marseille. Doktorirao je 2002. godine na Sveučilištu u Düsseldorfu s disertacijom na temu „Sjena naroda. Benjamin Constant i počeci liberalne reprezentacije u Francuskoj u doba Restauracije (1814-1830)“. Na pripravničkom stažu bio je od 2002. do 2004. godine, a od 2004. do 2010. radio je kao profesor povijesti i francuskog jezika u Gimnaziji „Freidrich Ebert“ u Bonnu (u programu na njemačkom i francuskom jeziku). Od 2005. do 2011. godine bio je njemački suizdavač i suautor njemačko-francuskog udžbenika iz povijesti, a od travnja 2011. godine profesor je povijesti i didaktike povijesti na Sveučilištu u Wuppertalu.

Težište je njegovih istraživačkih interesa na povijesti kulture i komunikacije političkih sadržaja, na povijesti francuskog liberalizma u doba Restauracije, na povijesti njemačko-francuskih odnosa, na povijesti komunikacije i medija u britanskoj politici popuštanja (*appeasement*) te na dvojezičnoj nastavi povijesti.

### **Dr. Phil. Gabriele GROSSE**

Rođena 1959. godine u Warburgu (Vestfalija). Maturirala je na gimnaziji Christian-Dietrich-Grabbe u Detmoldu (1977.). Studirala je povijest, katoličku teologiju, pomoćne povijesne znanosti i odgojne znanosti na Sveučilištu u Kölnu od 1977. do 1984. godine. Državni ispit za nastavnika za srednjoškolsko obra-



zovanje u Njemačkoj (viši razredi) položila je 1984. godine. Iste je godine stekla doktorat iz srednjovjekovne i novije povijesti, pomoćnih povijesnih znanosti te sistemske teologije s disertacijom na temu „Biskupi iz Paderborna i njihova biskupija u razvijenom srednjem vijeku“.

Od 1980. do 1982. godine radila je kao gimnazijski profesor iz predmeta povijest, politika i gospodarstvo na Kaiserin-Augusta-Schule u Kölnu, a od 1982. do 1984. bila je demonstratorica na Odsjeku za povijest Sveučilišta u Kölnu. Godine 1984. i 1985. bila je znanstvena novakinja na Odsjeku za povijest, a od 1985. do 1987. godine znanstvena novakinja u dekanatu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Kölnu. Od 1988. godine zaposlena je kao profesorica u Francusko-njemačkoj gimnaziji (*Lycée franco-allemand*) u Bucu (kod Versailles), gdje predaje povijest, prirodu i društvo, religiju i latinski jezik. Suautorica je drugog sveska njemačko-francuskog udžbenika povijesti (Europa i svijet od Bečkog kongresa do 1945.) (2006-2008.).

Težišta su njezinih studijskih interesa: srednjovjekovna povijest, crkvena povijest, ustavna povijest, pokrajinska povijest Vestfalije i Sjeverne Rajne, paleografija, diplomatika, Stari zavjet, ekumenska teologija, dogmatika.

### **Doc. dr. sc. Željko HOLJEVAC**

Rođen je 1973. u Brinju. Akademski stupanj doktora povijesnih znanosti stekao je 2006. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bio je asistent u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, a od 2007. zaposlen je kao docent na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Istraživački je boravio više puta u inozemstvu, osobito u arhivima i knjižnicama u Beču i Budimpešti. Kao autor ili suautor objavio je pet znanstvenih i jednu popularnu knjigu, uredio jedan zbornik radova, objavio više izvornih znanstvenih radova u domaćim i inozemnim publikacijama, a sudjelovao je i na više znanstvenih skupova i konferencija u Hrvatskoj i inozemstvu. Bavi se pretežno hrvatsko-mađarskim odnosima, gradišćanskim Hrvatima, Vojnom krajinom, zavičajnom Likom i srodnim temama s težištem na modernom i suvremenom razdoblju.

Suautor je udžbenika povijesti za sedmi razred osnovne škole i treći razred gimnazije, te autor školske povijesne čitanke iz novovjekovne povijesti (u izdanju nakladničke kuće Meridijani iz Samobora). Sudjelovao je kao predavač u edukaciji nastavnika povijesti osnovnih i srednjih škola na županijskim aktivima i stručnim skupovima u Zagrebu, Karlovcu, Gospiću, Opatiji i dr. Od školske godine 2007/08. predsjednik je Državnoga povjerenstva za natjecanje učenica i učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske iz povijesti pri Edukaciji za odgoj i obrazovanje.

### Prof. dr. sc. Husnija KAMBEROVIĆ

Rođen u Mionici kod Gradačca 6. septembra 1963. godine. Nakon završetka gimnazijskog školovanja, diplomirao je historiju na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1987). Magistrirao je 1991. godine, a doktorirao 2001. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlen u Institutu za istoriju u Sarajevu, gdje je biran u sva naučna zvanja, od naučnog saradnika (2002.) do naučnog savjetnika (2010.). Trenutno je direktor Instituta za istoriju u Sarajevu i vanredni profesor na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Bavi se uglavnom problemima historije Bosne i Hercegovine 19. i 20. stoljeća. Objavio je više knjiga i veći broj naučnih rasprava.

### Dr. sc. Snježana KOREN

Snježana Koren (rod. 1965.) završila je studij povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1989. godine. Od 1990. do 2003. radila je kao nastavnica povijesti, a od 2004. godine zaposlena je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu gdje drži nastavu iz predmeta *Metodika nastave povijesti*. Godine 2011. doktorirala je s temom *Politika povijesti i sjećanja: primjer nastave povijesti u općeobrazovnim školama u Hrvatskoj (1945 – 1960)*. Objavila je više znanstvenih i stručnih radova te sudjelovala u domaćim i međunarodnim projektima koji su se bavili politikom povijesti u Jugoslaviji i njezinim državama slijednicama, kulturom sjećanja i pamćenja, analizom udžbenika i nastavnih planova i programa, obrazovanjem nastavnika povijesti, poučavanjem osjetljivih i kontroverznih pitanja te teorijom i praksom nastave povijesti. Autorica je i suautorica nekoliko udžbenika i radnih bilježnica, urednica nekoliko knjiga koje se bave nastavom povijesti i povijesnom teorijom te urednica časopisa *Povijest u nastavi*.

Recentni radovi: 'Slike nacionalne povijesti u hrvatskim udžbenicima uoči i nakon raspada Jugoslavije'. (*Historijski zbornik LXI* 2007); 'Priča o "Dodatku" ili kako poučavati najnoviju hrvatsku povijest'. (*Jedna povijest, više historija: Dodatak udžbenicima s kronikom objavljivanja*, Zagreb: Documenta, 2007); 'Europska iskustva i kurikulum povijesti u obveznom obrazovanju/European experience and the history curriculum in compulsory education' (*Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, Vol. 8, No. 15, prosinac 2007); 'Nastava povijesti između historije i pamćenja. Hrvatski udžbenici povijesti o 1945. godini' (*Kultura sjećanja: 1945. Povijesni lomovi i svladavanje prošlosti*, Zagreb: Disput, 2009); 'What Kind of History Education Do We Have after Eighteen Years of Democracy in Croatia? Transition, Intervention, and History Education Politics 1990 – 2000' („*Transi-*

stion“ and the Politics of History Education in Southeast Europe, Göttingen: V & R unipress, 2009); “Korisna prošlost“? Ratovi devedesetih u deklaracijama Hrvatskog sabora’ (*Kultura sjećanja: 1991. Povijesni lomovi i svladavanje prošlosti*, Zagreb: Disput, 2011); ‘Politika povijesti i udžbenici: kako se pisala nacionalna povijest 1945- 1955. (*Desničini susreti 2009: zbornik radova*, Zagreb: FF Press i Filozofski fakultet u Zagrebu, 2011); *Istorija 8: udžbenik za 8. razred osnovne škole* (Zagreb: Prosvjeta, 2005); *Povijest 8: udžbenik za osmi razred osnovne škole* (Zagreb: Profil, 2007).

### Prof. dr. sc. Kaspar MAASE

Kaspar Maase, dr. phil. habil., rođen je 1946., a studij germanistike, sociologije, povijesti umjetnosti i znanosti o kulturi završio u Münchenu i Berlinu (DDR). Nakon disertacije radio je kao slobodni lektor, publicist i predavač. Bio je znanstveni suradnik na Institutu za marksističke studije i istraživanja u Frankfurtu na Majni te na Institutu za socijalna istraživanja u Hamburgu. Habilitirao je 1992. godine na Sveučilištu u Bremenu studijom o pozapađivanju mladih u Saveznoj Republici Njemačkoj. Od 1995. radio je u Institutu za empirijsku znanost o kulturi Ludwig Uhland Sveučilišta u Tübingenu, gdje je od 2006. bio izvanredni profesor. Od 2011. je u mirovini.

Od 2010. član je istraživačke skupine „Estetika i praksa popularne serijalnosti“ Njemačke istraživačke zajednice. Godine 2009. dobio je priznanje za predavačku djelatnost Savezne zemlje Baden-Württemberg. Gostujući je profesor i predavač između ostalog i u Baselu, Berlinu (HU), Marburgu, Eichstättu, Zürichu itd.

Težišta istraživačkog rada: povijest popularne kulture od 19. stoljeća s posebnim osvrtom na prosvjedne pokrete protiv uspona masovne kulture; teorija i analiza suvremene popularne kulture; kulturna amerikanizacija; povijest zaštite mladih od medija; estetika u svakodnevi.

Objavio: *BRAVO Amerika. Istraživanja o kulturi mladih u Saveznoj Republici Njemačkoj u pedesetima*, Hamburg 1992.; *Neograničeni užitak. Uspon masovne kulture 1850. – 1970.*, Frankfurt na Majni 1997. (4. izdanje 2007.); *Šund i ljepota. Popularna kultura oko 1900.*, Köln 2001. (suizdavač Wolfgang Kaschuba); *Podzemlja kulture. Teme i teorije etnološke znanosti o kulturi*, Köln 2003. (suizdavač Bernd Jürgen Warneken); *Ljepote popularnoga. Estetska iskustva sadašnjice*, Frankfurt na Majni 2008. (izdavač); *Bezgranična Zabava. Uspon masovne kulture 1850.-1970.*, Beograd 2008.; *Što popularnu kulturu čini političkom?*, Wiesbaden 2010.; *Pravo prosječnosti. O popularnoj kulturi*, Tübingen 2011.

**Doc. dr. sc. Hrvoje PETRIĆ**

Hrvoje Petrić rođen je 1972. godine. Docent je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, gdje je diplomirao 1998., magistrirao 2005. i doktorirao 2010. Ranije je radio kao učitelj povijesti, urednik u izdavačkoj kući i znanstveni novak u Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Bavi se ranonovovjekovnom poviješću s težištima na ekohistoriji i ekonomskoj historiji. Utemeljitelj je časopisa *Ekonomska i ekohistorija* i jedan od urednika. Autor je i urednik serije udžbenika za osnovne i srednje škole u izdavačkoj kući Meridijani. Objavio je nekoliko knjiga te više desetaka znanstvenih i stručnih radova na hrvatskom, engleskom, francuskom, mađarskom i njemačkom jeziku tiskanih u Hrvatskoj, Sjedinjenim Američkim Državama, Francuskoj, Njemačkoj, Austriji, Japanu, Finskoj, Italiji, Mađarskoj, Sloveniji, Srbiji te Bosni i Hercegovini.. Sudjelovao je na više znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu. Stručno se usavršavao u inozemstvu u više navrata i to u Sjedinjenim Američkim Državama, Sloveniji, Mađarskoj, Austriji, Njemačkoj i Izraelu s težištem na povijesti srednjoistočne i jugoistočne Europe, a posebice na području ekohistorije, ekonomske historije te nastave povijesti. Član je vijeća regionalnih predstavnika *European Society for Environmental History*, predsjednik Društva za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, član upravnog odbora Društva za hrvatsku povjesnicu te još nekoliko stručnih udruuga.

**Prof. dr. sc. Božo REPE**

Božo Repe (rođen u Spodnje Gorje, kod Bleda u Sloveniji), profesor je moderne povijesti na Sveučilištu u Ljubljani od 1995. godine. Sveučilišnu karijeru započeo je na Sveučilištu u Mariboru (1992-1995). Doktorat znanosti stekao je u Ljubljani 1992. godine. Područja njegova istraživačkog interesa su suvremena Slovenija te moderna balkanska i srednjoeuropska povijest itd. Objavio je i nekoliko udžbenika i predavao na više sveučilišta i instituta.

Objavio: *'Liberalizem' v Sloveniji* (Borec, Ljubljana 1992.); *The Repluralization of Slovenia in the 1980s*, (suautor, The Donald W. Treadgold Papers, University of Washington Seattle 2000.); *Slovenci in razpad Jugoslavije* (Modrijan, Ljubljana 2002.); *Rdeča Slovenija* (Sophia, Ljubljana 2003.); *Slovenien. Wieser Geschichte europaischer Osten*, (suautor, Wieser Verlag Celovec/Klagenfurt 2006.); *Prelom. Svet in Slovenci 1914-1918* (suautor, Ljubljana 2005; knjiga izlazi na ruskom jeziku u Moskvi 2012.); *Kriza. Svet in Slovenci od konca prve svetovne vojne do srede tridesetih let* (suautor, Ljubljana 2008.); *Resistance, Suffering, Hope. The Slovene Partisan Movement 1941-1945* (suautor, Ljubljana, Trst/Trieste 2008.); *Pred časom. Portret Staneta Kavčiča* (suautor, 2009.); *O feldmaršalu Svetozarju Borojeviću de Bojni* (suautor, 2010.).

## Prof. dr. sc. Drago ROKSANDIĆ

Drago Roksandić (rođen 1948. u Petrinji) redovni je profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, šef Katedre za povijest Srednje i Jugoslovenske Europe te voditelj međunarodnoga istraživačkog projekta „Triplex Confinium“. Primarno područje profesionalnog istraživanja: moderna i suvremena hrvatska i srpska povijest u euromediterranskim kontekstima. Jedan je od utemeljitelja fakultetskog Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije te voditelj Programa istraživačkih rasprava „Desničini susreti“. Od 1991. do 1997. bio je godine suradnik Institut für die Wissenschaften vom Menschen u Beču, a od 1995. do 2002. godine „recurrent visiting professor“ na Central European University u Budimpešti. Jedan je od inicijatora „Dijaloga povjesničara/istoričara“ Hrvatske i Srbije.

Objavljene knjige (izbor): *Vojna Hrvatska: La Croatie militaire. Krajiško društvo u Francuskom Carstvu (1809-1813)*. Zagreb, 1988.; *Srbi u Hrvatskoj od 15. stoljeća do naših dana*. 1991.; *Srpska i hrvatska povijest i "nova historija"*. Zagreb, 1991.; *Protiv rata. Prilozi povijesti iluzija*. 1996.; *Triplex Confinium ili o granicama i regijama hrvatske povijesti 1500-1800*. Zagreb, 2003.; *Uvod u komparativnu historiju*, (ur.). Zagreb, 2004.; *Etnos, konfesija, tolerancija*. Zagreb, 2004.; *U NIN-u i Danasu*, Zagreb, 2011. Vidjeti: Biobibliografija u: Petrić, Hrvoje, „Živjeti ‘Triplex Confinium’ – bibliografija (U povodu 60. godine rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića)“, u: *Ekonomika i ekohistorija. Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša*, vol. IV., br. 4, Zagreb, 2008., str. 151-231; [www.ffzg.hr/pov/zavod/triplex](http://www.ffzg.hr/pov/zavod/triplex)

## Prof. dr. sc. Dubravka STOJANOVIĆ

Dubravka Stojanović izvanredna je profesorica na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Bavi se istraživanjima povijesti institucija i ideja u Srbiji do Prvog svjetskog rata, urbane povijesti Beograda do Prvog svjetskog rata, povijesti modernizacijskog procesa u Srbiji te analizom udžbenika povijesti.

Knjige: *Iskušavanje načela*, Beograd 1994.; *Srbija i demokratija 1903-1914*, Beograd 2003.; *Kaldrma i asfalt*, Beograd 2008.; *Ulje na vodi*, Beograd 2010.; *Noga u vratima*. Prilozi za političku istoriju Biblioteke XX vek, Beograd 2011.

## Doc. dr. sc. Marko ŠUICA

Rođen 1967. u Beogradu. Diplomirao, magistrirao i doktorirao na Katedri za istoriju srpskog naroda u srednjem veku Odeljenja za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. U zvanju docenta drži nastavu na preddiplomskim, ma-

gstarskim i doktorskim studijama iz Istorije srpskog naroda u srednjem veku na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu i nastavu iz Uvoda u istorijske studije, Istorijske geografije i Istorije srpskog naroda u poznom srednjem veku na Filozofskom fakultetu u Banja Luci. Od 2001. godine aktivno učestvuje u različitim naučnim i projektima iz oblasti reforme nastave istorije u osnovnom i srednjem obrazovanju. U periodu od 2001. do 2011. učestvovao na više od 20 konferencija, seminara i radionica u zemlji i inostranstvu vezanih za pitanja udžbenika, nastave istorije i obrazovanja. Kao ekspert Saveta Evrope (2003-2004) i OEBS-a (2004-2006) angažovan na nacionalnim i regionalnim seminarima za nastavnike istorije i projektima koji su se ticali nastave istorije za nacionalne manjine. Obavlja dužnost regionalnog koordinatora za Srbiju i Crnu Goru na projektu *Komparacija i istraživanje udžbenika istorije u Jugoistočnoj Evropi* Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope i Instituta Georg Eckert (Braunšvajg, Nemačka). Učesnik i predavač na akreditovanim seminarima za nastavnike istorije Ministarstva prosvete Republike Srbije (2006-2011). Stručni koordinator tima za izradu standarda iz predmeta istorija za kraj obaveznog obrazovanja u Srbiji (2006-2007) i srednjeg obrazovanja (2011.). Predstavnik Ministarstva prosvete Republike Srbije na pokretanju međunarodnog projekta *Shared histories*, u organizaciji Saveta Evrope (2010., Norveška). Izvestilac Save-ta Evrope sa nacionalnog seminara *Kako predstaviti evropsku dimenziju u nastavnim programima istorije*, Beograd 2010. Koordinator za Srbiju u okviru projekta *Assessment, tutorial structures and initial teacher education of trainee students in the subjects "Political/Civic Education", "Social/Cultural Studies" and History in Europe - A comparative study*, Univerziteta u Beču (2011.). Short term ekspert za izradu nastavnih programa, TLM i obuke nastavnika iz istorije na projektu *Druga šansa*, obrazovanje odraslih Evropske unije i Ministarstva prosvete Srbije (2011.). Član udruženja 21<sup>st</sup> Century Thrust (2003) i Salzburg Global Seminar (2011.). Pored naučne produkcije iz oblasti istorije srednjeg veka, autor i koautor više udžbenika, priručnika i pomoćnih nastavnih materijala za nastavu istorije u osnovnom i srednjem obrazovanju, kao i nekoliko stručnih članaka.

## POPIS SUDIONIKA

- Dr. sc. **Damir Agičić**, redoviti profesor, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, e-mail: [dagicic@ffzg.hr](mailto:dagicic@ffzg.hr)
- Dr. sc. **Dominique Borne**, Europski institut za religijske znanosti, e-mail: [borne.dominique@voila.fr](mailto:borne.dominique@voila.fr)
- Dr. sc. **Benoît Falaize**, izvanredni profesor, Sveučilište u Cergy-Pontoiseu, e-mail: [b.falaize@voila.fr](mailto:b.falaize@voila.fr)
- Dr. sc. **Étienne François**, profesor emeritus, Slobodno sveučilište u Berlinu i Sveučilište Pariz-I (Panthéon-Sorbonne), e-mail: [etienne.francois@fu-berlin.de](mailto:etienne.francois@fu-berlin.de)
- Dr. sc. **Peter Geiss**, Sveučilište u Wuppertalu, e-mail: [peter.u.geiss@web.de](mailto:peter.u.geiss@web.de)
- Dr. sc. **Gabriele Grosse**, Francusko-njemačka gimnazija u Bucu/Versailles, e-mail: [gabriele.grosse@ac-versailles.fr](mailto:gabriele.grosse@ac-versailles.fr)
- Dr. sc. **Željko Holjevac**, docent, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, e-mail: [zholjeva@ffzg.hr](mailto:zholjeva@ffzg.hr)
- Dr. sc. **Husnija Kamberović**, izvanredni profesor, Odsjek za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, e-mail: [husnijak@bih.net.ba](mailto:husnijak@bih.net.ba)
- Dr. sc. **Snježana Koren**, viši predavač, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, e-mail: [skoren@ffzg.hr](mailto:skoren@ffzg.hr)
- Dr. sc. **Kaspar Maase**, profesor u mir., Institut za empirijsku znanost o kulturi Ludwig Uhland, Sveučilište u Tübingenu, e-mail: [kaspar.maase@uni-tuebingen.de](mailto:kaspar.maase@uni-tuebingen.de)
- Dr. sc. **Hrvoje Petrić**, docent, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, e-mail: [h.petric@inet.hr](mailto:h.petric@inet.hr)
- Dr. sc. **Božo Repe**, redoviti profesor, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, e-mail: [bozo.repe@ff.uni-lj.si](mailto:bozo.repe@ff.uni-lj.si)
- Dr. sc. **Drago Roksandić**, redoviti profesor, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, e-mail: [drago.roksandic@ffzg.hr](mailto:drago.roksandic@ffzg.hr)
- Dr. sc. **Dubravka Stojanović**, izvanredni profesor, Odeljenje za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, e-mail: [dust@eunet.rs](mailto:dust@eunet.rs)
- Dr. sc. **Marko Šuica**, docent, Odeljenje za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, e-mail: [msuica@bvcom.net](mailto:msuica@bvcom.net)

# DODATAK

Prof. dr. sc. **Drago Rokсандić**

Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb  
Tel./fax: +385-1-61-20-153; fax: +385-1-61-56-879; e-mail: drago.roksandic@ffzg.hr

Zagreb, 23. veljače 2011. godine

Vijeću Odsjeka za povijest  
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

**Predmet: Prijedlog o održavanju hrvatsko-francusko-njemačkog kolokvija o francusko-njemačkim udžbenicima povijesti u studenom/prosinцу 2011. godine**

Veleposlanstva Francuske i Njemačke u Zagrebu zajednički predlažu da se koncem 2011. godine u suradnji s hrvatskim sveučilišnim partnerom u Zagrebu održi dvodnevni znanstveni kolokvij na kojem bi nekoliko autora francusko-njemačkih udžbenika povijesti iznijelo svoja znanstvena, pedagoška i praktična iskustva stečena 15-godišnjim radom na tri dosad objavljena udžbenika (Europa i svijet staroga i srednjeg vijeka, od 1815. do 1945. godine te poslije 1945. godine). Njihov je prijedlog da skup bude otvoren za stručnu javnost u razmjerima koji neće otežati njegovu realizaciju te da pored francuskih, njemačkih i hrvatskih stručnjaka u njegovu radu sudjeluju i srpski stručnjaci te da se u završnom dijelu skupa razgovara o problematici suradnje među zemljama regije o mogućnostima suradnje u radu na udžbenicima povijesti. Veleposlanstva su spremna izdvojiti sredstva potrebna za održavanje skupa s francusko-njemačko-hrvatskim simultanim prevođenjem.

U višemjesečnim kontaktima glede ovog prijedloga, o kojem sam obavještavao odgovorne na Odsjeku za povijest, bio sam sljedećeg mišljenja:

Objavljivanje francusko-njemačkih udžbenika povijesti, koji su nastali u procesu dugogodišnje profesionalne pripreme i koji su ušli u uporabu u obje zemlje, vrlo je koristan poticaj za sve one europske zemlje i/ili narode koji u dugome trajanju imaju dijeljenu prošlost, neovisno o tome što je to kada sve bilo značilo te koji su svjesni da će takva biti i u budućnosti. Oni su koristan poticaj i zbog toga što upućuju na moguće pristupe tragičnim pa i do danas traumatičnim iskustvima međusobnih odnosa u regionalnim, europskim i svjetskom kontekstu. Činjenica da su francusko-njemački udžbenici nastajali petnaestak godina i da daleko prelaze granice francusko-njemačkih odnosa upozorenje je da je to vrlo zahtjevan poduhvat. Čak i u slučajevima kada postoji višedesetljetna orijentacija prema zajedničkom „ovladavanju prošlošću“, kao u slučaju Francuske i Njemačke i to u dvije u štoćemu najrazvijenije europske historiografije i najprestižnije europske kulture, to očito nije mali izazov.



Hrvatska i srpska povijest su u mnogočemu isprepletene, naročito u posljednjih pola milenija, ali isto tako i različite u prostoru koji je od antike do suvremenosti razmeđe civilizacija, kultura, religija itd. Učinci ratnog raspada Jugoslavije još su uvijek „tektonske“ naravi u hrvatsko-srpskim odnosima, koliko god bilo napora s jedne ili druge strane da se unaprijede u europskoj perspektivi. Za razliku od relativno brzog oporavka Francuske i Njemačke poslije 1945. godine, Hrvatska i Srbija, svaka na svoj način, imaju velikih razvojnih problema, koji su još uvijek tranzicijske naravi i što otežava proces dijeljenog „ovladavanja prošlošću“.

U Hrvatskoj generalno prevladava uvjerenje da je prerano za bilo kakve dogovore u vezi s bilo kakvim zajedničkim udžbenicima jer postoji, za razliku od Francuske i Njemačke, dugotrajno iskustvo, s više loših nego dobrih učinaka, jugoslavenske prosvjetne politike i prije i poslije Drugoga svjetskog rata. Drugo, obje su historiografije na različite načine suočene s teorijskim, metodskim i konkretnohistorijskim izazovima koji objektivno otežavaju zajedničke hrvatsko-srpske projekte, ponajviše udžbeničke naravi.

Dakle, u sadašnjim okolnostima bilo bi najbolje organizirati inicijalni dvodnevni kolokvij koji bi se u osnovi sastojao iz dva dijela, svaki u trajanju od jednog radnog dana:

Prvo, francuski i njemački autori udžbenika trebali bi u suradnji s pozvanim hrvatskim i srpskim povjesničarima raspraviti: (a) temeljne probleme koncepcije realiziranih udžbenika, (b) načine usuglašavanja pristupa temeljnoj problematici, (c) načine izbora interpretacijskih paradigmi, (d) kriterije izbora i strukturiranja udžbeničkih sadržaja, (e) francusko-njemačke interkulturene potencijale udžbenika i (f) europske transkulturene vrijednosti i primjenjivosti udžbenika. Listu je moguće i drugačije definirati, ali pitanja zasigurno ostaju otvorena. Ova bi pitanja trebali elaborirati francuski i njemački autori s unaprijed pripremljenim priopćenjima, distribuiranim najkasnije mjesec dana prije održavanja kolokvija hrvatskim i srpskim sudionicima. Ukoliko se u tome uspije, rasprava bi se vodila u formi okruglog stola s kraćim uvodnim izlaganjima francuskih i njemačkih autora i diskusijom svih sudionika/sudionica.

Drugo, pozvani hrvatski i srpski povjesničari bi u svojim izlaganjima trebali izložiti individualna shvaćanja „velikih tema“ hrvatske, odnosno, srpske povijesti u europskom kontekstu te temeljnih kontroverzi hrvatsko-srpske/srpsko-hrvatske povijesne baštine u dugome povijesnom trajanju, isto tako uzimajući u obzir europski kontekst. Rasprava bi optimalno mogla biti usmjerena spram izradbe jedne otvorene liste pitanja, koja bi se odnosila i na historiju i na kulturnu memoriju te probleme hrvatsko-srpske/srpsko-hrvatske historijske komparatistike i interkulturalizma. Imala bi smisla i s minimalnim ciljem dijaloške razmjene mišljenja.

Kolegica Snježana Koren i ja smo 10. veljače t.g. bili pozvani na radni ručak s francuskim i njemačkim veleposlanikom, gospodom Jérôme Pasquier i Bernd Fischer na kojem su bili i savjetnici za znanstvenu i kulturnu suradnju oba veleposlan-

stva, gospoda Jean-Marc Cassam Chenai i Sebastian Brökelmann te gospođa Jasna Bas, odgovorna za znanstvenu i sveučilišnu suradnju u Francuskom veleposlanstvu i tom smo prilikom razgovarali o različitim aspektima ove inicijative i suglasili se da bi ona imala smisla kao kritička evaluacija jednoga dugogodišnjeg interkulturalnog i edukacijskog projekta te kao poticaj za razmišljanje što u drugačijim uvjetima srednjo-jugoistočne Europe treba, odnosno, ne treba raditi kada je riječ o projektima koji prelaze nacionalne granice. U tom smislu, u dogovoru s kolegicom Snježanom Koren, predložio bih održavanje Hrvatsko-francusko-njemačkog kolokvija o komparativnoj historiji, interkulturalizmu i udžbenicima povijesti u Zagrebu u studenom ili prosincu 2011. godine, dakako, pod uvjetom da se uspiju osigurati potrebna financijska sredstva. Molim Odsjek za povijest da prihvati ovaj prijedlog.

(prof. dr. sc. Drago Roksandić)

# SADRŽAJ

O OVOM KOLOKVIJU . . . . .	5
PROGRAM RADA . . . . .	7
SAŽECI PRIOPĆENJA . . . . .	9
Damir Agičić <i>Učiti i poučavati o povijesti susjeda i drugih – pitanje obrazovanja     i stručnog usavršavanja nastavnika povijesti o regionalnim i     europskim povijesnim procesima. . . . .</i>	11
Dominique Borne <i>Nacionalne povijesti, europska povijest. . . . .</i>	12
Étienne François <i>Francusko-njemački udžbenik povijesti: rezultati napredovanja. . . . .</i>	13
Peter Geiss <i>Nacionalni narativi na provjeri. Njemačko-francuski udžbenik     povijesti . . . . .</i>	14
Gabriele Grosse <i>Njemačko-francuski povijesni udžbenik kao sinteza dvije     kulture nastave. . . . .</i>	15
Željko Holjevac <i>Natjecanje učenica i učenika kao oblik kreativne motivacije u     nastavi povijesti . . . . .</i>	16
Husnija Kamberović <i>Bosna i Hercegovina između Istoka i Zapada – interpretacija bosansko-     hercegovačke povijesti osmanskog i austrougarskog razdoblja. . . . .</i>	18
Snježana Koren <i>Nastava povijesti i politike povijesti: iskustva poučavanja povijesti u     20. i 21. stoljeću između nacionalističkih događajnica i     multiperspektivnih projekata . . . . .</i>	19
Kaspar Maase <i>Kako učiniti uujerljivim transnacionalni pogled na vlastitu povijest? . . . . .</i>	21
Hrvoje Petrić <i>Ekohistorija i nastava povijesti na europskom Jugoistoku . . . . .</i>	22
Božo Repe <i>Konflikt povijesti, politike i pamćenja na primjeru raspada     Jugoslavije i osamostaljenja Slovenije te njegov utjecaj na     povijest u školama. . . . .</i>	23
Drago Roksandić <i>Zašto su (ne)mogući hrvatsko-srpski udžbenici povijesti? . . . . .</i>	24

Dubravka Stojanović	
<i>Da li je perspektiva u multiperspektivnosti? . . . . .</i>	26
Marko Šuica	
<i>Udžbenici, obrazovni standardi i nastava istorije – perspektive za inoviranu nastavu istorije u Srbiji . . . . .</i>	26
ŽIVOTOPISI . . . . .	35
POPIS SUDIONIKA . . . . .	35
DODATAK . . . . .	35

**KAKO POUČAVATI O IZGRAĐIVANJU EUROPE U VRIJEME  
INTEGRACIJE ZEMALJA EUROPSKOG JUGOISTOKA.  
STAJALIŠTA EUROPSKIH POVJESNIČARA**

*Nakladnik*

Filozofski fakultet u Zagrebu  
FF-press  
I. Lučića 3, Zagreb

*Za nakladnika*

Damir Boras

*Urednik*

Drago Roksandić

*Tehnički urednik*

Boris Bui

*Prijevod s francuskog*

Ivana Krizmanić

*Prijevod s njemačkog*

Zrinka Borovečki

*Lektura i korektura*

Zrinka Borovečki

Ivana Krizmanić

*Likovno rješenje korica*

Boris Bui

*Tisak i uvez*

Hitra produkcija knjiga d.o.o., Zagreb  
studeni 2011.

ISBN 978-953-175-413-2

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu  
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu  
pod brojem xxxxx.